

MÓDSZERTANI ANYAG

A serdülők internetes közösségeiről és kapcsolatairól

Tanári kézikönyv
Útmutató az óravázlatok
használatához

**A GYEREKEK
BIZTONSÁGA
KÖZÖS
FELELŐSSÉGÜNK –
AZ ONLINE
TÉRBE IS.**

Módszertani anyag – A serdülők internetes közösségeiről és kapcsolatairól
Tanári kézikönyv
Útmutató az óravázlatok használatához

Szerzők

Baranyai Blanka és Reményiné Csekeő Borbála

Lektorálta

Rimóczi Tamás

Kiadványterv

Tábori Tamara

Kiadta a Kék Vonal Gyermekkrízis Alapítvány, 2019.

www.kek-vonal.hu

Flanders
State of the Art

Tartalomjegyzék

I. Bevezetés	4
II. Mitől működik? – A prevenciós foglalkozások sajátosságai	5
III. Mit csinálnak a fiatalok a neten?	7
A közösségi oldalak lehetséges hatásai	8
Internetes zaklatás – cyberbullying	8
Sexting – erotikus, meztelen képek küldése online	10
Szexuális tartalmú internetes zsarolás – sextortion	10
Online pornográf tartalmak hatásai	11
IV. A foglalkozás sorozat hatásai	13
Hogyan beszéljess a hozzád forduló gyerekekkel?	13
Mit tehetsz, ha egy gyerek veszélyben van?	15
Jogszályi háttér	15
Hova fordulhatsz segítségért?	17
Mellékletek	19

I. Bevezetés

A világháló egyre sűrűbben átszövi életünket. Különösen igaz ez a Z és Alfa generációk tagjaira, azokra a gyerekekre, akik a jelenlegi általános és középiskolai diákokat alkotják. Számukra magától értetődő a digitális eszközök használata, többségük kérdés nélkül képes értelmezni és használni a legújabb appokat és technológiai újdonságokat. Okostelefonnal ébrednek és fekszenek le, folyamatosan kapcsolatban állnak egymással és a külvilággal, állandóan elérhetőek. Az online térben alakítanak ki, illetve tartanak fenn akár offline indult kapcsolatokat. Barátságok, szerelmek kötődnek internetes fórumokon, és konfliktusait is sokszor a virtuális felületeken élik meg.

A digitális lét és a valós élet teljesen összefonódik, ami új kihívásokat teremt a gyerekekkel foglalkozó felnőttek és intézmények számára. Az online történések hatnak az iskolai hétköznapokra. Nincs éles határ: a feszültségek begyűrűznek, a virtuális helyzetekre fizikai reakció érkezik vagy fordítva. Az iskola feladata ma már nem csak az informatika óra keretében történő technikai tudásátadás, hanem a gyerekek számára olyan digitális kompetenciák átadása is, amelyek az online kapcsolataikban lehetnek a segítségükre. Rengeteg előnye mellett, az internet veszélyeket is rejt, így a tudatos online jelenléttel az iskola falai között is kell foglalkozni, hisz a gyerekek online biztonsága is a felnőttek közös felelőssége.

A Kék Vonal Gyermekkrízis Alapítványnál 2004 óta foglalkozunk az internetbiztonság témájával, 2009 óta pedig az Európai Unió Better Internet for Kids Programjának keretében működtetjük a 116 111-es számon a Kék Vonal Internet Helpline-t, ahol fogadjuk az internetes visszaélésekkel kapcsolatban telefonálók kérdéseit is. Az online biztonság témaköre Iskolai Prevenációs Programunk fontos részét képezi és azt tapasztaljuk, hogy egyre több iskola érzi szükségét, hogy átfogóbban, egy-egy rendhagyó osztályfőnöki óránál mélyebben foglalkozzon ezzel a témával. Ezért a Belga Nagykövetség Flamand Kormány Delegációjának támogatásával úgy határoztunk, hogy létrehozunk egy olyan eszköztárat, amely segítséget nyújt a pedagógusoknak és más gyerekekkel dolgozó szakembereknek, hogy a 13–17 éves fiatalokkal közösen gondolkodjanak az online világ különböző kihívásairól. A Kék Vonal saját tapasztalatain kívül támaszkodtunk a belga Child Focus évtizedes iskolai prevenációs tapasztalataira is. Ebből az együttműködésből született ez a módszertani anyag, amely öt különböző témában kínál 90 perces óravázlatot a pedagógusok részére, és hasznos információkat tartalmaz a közösségi médiahasználat, a cyberbullying, a sexting, az online zsarolás és a pornográfia témaköreiben.

A kézikönyvet kiegészíti egy online tréning modul is, ami a honlapunkon és Youtube csatornánkon közvetlenül elérhető: www.kek-vonal.hu

II. Mitől működik? – A prevenciós foglalkozások sajátosságai

A gyerekek szocializációjának folyamatában nagyon fontos színtér az iskola. A család után az óvoda, majd az iskola adja azt a közeget, ahol a szocializáció, személyiségfejlődés meghatározó pillére megvalósul. Teljesen mindegy, mit gondolunk az iskola, mint intézmény, a kortársak és a pedagógusok szerepéről és hatékonyságáról ebben a folyamatban, mert pusztán az a tény, hogy a gyerekek a mindennapjai nagy részét az iskolában tölti, erős hatással van rá. A gyerekek sokféle (nem ritkán egymásnak ellentmondó) visszajelzést kap az intézményben dolgozó felnőttektől és kortársaktól, többféle mintát lát, és rengeteg új információ éri, mindez pedig formálja világméretét, értékrendjét, alakuló attitűdjeit – ha akarjuk, ha nem. Ez nagyon nagy felelősség az iskolai keretek között gyerekekkel foglalkozó szakembereknek, de egyben hatalmas lehetőség is.

Az iskolában lehet elérni nagy csoportokban gyerekeket, és mindenféle kinevezett érzékenyítő foglalkozás vagy prevenciós óra nélkül is nap mint nap itt találkoznak szabályokkal, véleményekkel, társadalmi normákkal. Ha egy prevenciós foglalkozássorozatról vagy érzékenyítő óráról gondolkodunk, akkor látni kell, hogy azok nem tudnak függetlenek lenni az iskolában tapasztalt hétköznapiaktól. Az iskolai szocializáció során, nem egy-egy 45 vagy 90 perc, hanem évek alatt kell a gyerekeknek megtanulni együttműködni másokkal, figyelni egymásra, elfogadni a másikat, megfelelően kommunikálni a saját érzéseiről és igényeiről, erőszakmentesen kezelni konfliktusokat és pusztítás nélkül megélni a frusztrációt. Ezeknek a tapasztalatoknak a fókuszálásában, rendszerezésében, belsővé tételében segíthetnek a tematikus foglalkozások, amik egyben fórumot biztosíthatnak az objektív információk átadására is.

A pedagógus az a legfontosabb személy, aki az iskolai szocializáció közvetítője, a szabályok és normák képviselője. Az ő hitelességén – vagy éppen hiteltelenségén – múlik legfőképpen, hogy bármely foglalkozás mennyire lesz hosszú távon hatásos. Hiába beszélünk a cyberbullyingról és hiába viszünk kreatív gyakorlatokat, ha a pedagógus viselkedése egy másik alkalommal mégis legalizálja egy tanuló csúfolását vagy kiközösítését. Hiába építünk fel egy óravázlatot a szextingről áldozathibáztatás nélkül, ha egy bármilyen természetű éles helyzetben a bajba került gyerek kapja meg a pedagógustól (is), hogy hogyan lehetett ilyen naiv, felelőtlen, ostoba... és a példák sora folytatható. Tehát nagyon fontos, hogy minden preven-

ciós foglalkozás, egy elfogadó, biztonságos iskolai környezetbe és legfőképpen egy hiteles pedagógussal való kapcsolatba ágyazódjon be. Enélkül legfeljebb néhány, könnyen feledésbe merülő információ átadására lehet lehetőség, de érzékenyítésre nem.

A foglalkozásokhoz támogató, elfogadó, ítélezéstől mentes, egymásra figyelő közeg szükséges. Nagy kihívás lehet két (esetleg teljes mértékben frontális módszereken alapuló vagy éppen számonkérő) tanóra között megteremteni, azt a színteret, ahol 90 percig, minden gondolat ér, minden kérdés jó, nincs rossz válasz semmire és mindenki véleménye ugyanolyan fontos. Sajnos ez a fajta demokratikus és kreatív légkör nem minden iskola sajátja. Enélkül nem csak, hogy hatással nem lehetünk a gyerekek attitűdjeire, de valójában arra sincs esélyünk, hogy a valós véleményüket megosszák.

Néhány eszköz és tipp a foglalkozás keretéhez:

- Tegyük körbe a székeket, hiszen asztalokra nem lesz szükség. Az viszont fontos, hogy mindenki lásson mindenkit. Ha a foglalkozás vezető is bent ül a körben, az kifejezi, hogy most az ő véleménye is csak egy vélemény.
- Ne kezdjük el a foglalkozást, ha egyértelmű feszültség, zajló konfliktus van a csoportban, csak akkor, ha már munkára kész mindenki.
- Ha lehetőség van rá, kezdjük a foglalkozássorozatot egy 45 perces bevezető órával. Ez különösen fontos, ha nem jellemző az osztály mindennapjaiban a körben ülés és a beszélgetés, illetve, ha ezek nem szoktak jól sikerülni.
- Az egymásra figyelés nehéz! Hangsúlyozzuk, hogy ez plusz erőfeszítést kíván mindenkitől, de megéri. 😊
- A közösen megalkotott vagy mindenki által elfogadott szabályokat érdemes felírni, kitenni egy jól látható helyre, hogy a folyamat során lehessen rá hivatkozni.
- A szabályalkotáshoz jó kiindulópont az 1. mellékletben elérhető plakátunk.
- Nyíltan beszéljünk a titoktartásról és annak hatáiról: mi az, ami bent maradhat a csoportban, milyen helyzetekben van szükség az eset továbbvitelére (lásd: 'Mit tehetsz, ha egy gyerek veszélyben van c. fejezet). Fontos beszélni arról is, hogy bár igyekszünk egy bizalmi teret kialakítani, mindenki vigyázzon magára is: annyit osszon meg a személyes története-

iből, amennyit felvállalhatónak érez az osztálytársai előtt, más valakivel történt dolgokról pedig senki ne beszéljen olyan módon, hogy az illető felismerhető legyen.

Jó pontosan látni, mielőtt időt, energiát fektetünk egy foglalkozássorozatba, hogy mik lehetnek a reális célok – és mi nem az. A távlati átfogó cél, hogy a tizenévesek tudatosan, tetteikért felelősséget vállalva éljenek közösségi életet az online térben is, elutasítva az erőszakot, a visszaéléseket. Ismerjék az internet veszélyeit, kihívásait, tudjanak jól dönteni és tudjanak segítséget kérni, ha saját maguk vagy egy társuk mégis bajba kerül. E célok eléréséhez olyan attitűdformálásra van szükség, aminek csak egy eleme lehet egy foglalkozássorozat. A diákokra hatnak az otthon látott minták, a kortársak befolyása, a média által közvetített információk – de fontos szerepe lehet annak is, amit egy iskolai órán hallanak. A legbiztosabban elérhető hatás, hogy olyan témák kerülnek be az osztályterembe és a pedagógus-diák interakciókba, amik könnyen tabuk maradnak, ha a gyerekek nem kapnak bátorítást arra, hogy ezekről lehet és érdemes is beszélni. **Egy jó preventív foglalkozás megmozgat, tabukat dönt el, előítéleteket kérdőjelez meg vagy tévhiteket oszlat el – egyszerűen mindenféleképpen aktivizál.** Akkor lehet sikeresnek mondani egy-egy foglalkozást, ha az valaminek a kezdete: beszélgetésnek, átgondolásnak, segítő folyamatnak. Ezért is nagyon fontos, hogy a foglalkozások szerves részei legyenek az iskola éves munkatervének, egy-egy osztály életének. Ha beszélgettek bullyingról, közösségi médiáról, szexualitásról, bántalmazásokról és visszaélésekről, akkor a beszélgetéseknek kimondott céljának kell lennie, hogy csökkenjen az internet veszélyeivel, illetve általában a nehezen megosztható gondokkal kapcsolatos látencia. Ha a te szádból elhangzik, hogy „szexting”, hogy „szexuális visszaélés”, hogy „online ismerkedés” vagy „bullying”, akkor azzal egyben jelzed, hogy ezekre a témákra nyitott vagy és kompetensen tudsz segíteni annak, aki ilyesmivel hozzád fordul. Tehát szükséges annak a megtervezése is, hogy a foglalkozást követően kik lesznek az iskolán belül azok a munkatársak, akikhez fordulhatnak a gyerekek. Gondolni kell arra, hogy a gyerekek a preventív órák után, kiszámítható keretek között elérjék négy szemközt az órát tartó pedagógust, de azt is meg kell könnyíteni, hogy fordulhassanak más felnőttekhez is az iskolában. A megszólítható felnőtteknek tisztában kell lenniük a foglalkozások alapüzeneteivel, a jogszabályi háttérrel és a lehetséges segítő helyek elérhetőségeivel. Nehéz megjósolni, hogy kihez fordul legszívesebben egy diák azokkal a felszín közelébe került emlékekkel vagy aktuálisan zajló történésekkel, amiket megszólít egy-egy foglalkozás. Lehet, hogy fontos neki, hogy jól ismerje az adott felnőttet; lehet, hogy pont előny, ha kicsit távolabb van. Lehet, hogy fontos neki, – külö-

nösen egy szexualitással kapcsolatos kérdésben – hogy vele azonos nemű segítőtje legyen. Az is lehetséges, hogy szívesebben fordul az iskolában dolgozó iskolapszichológushoz, szociális segítőhöz vagy bármelyik olyan felnőtthez, akivel nincs tanár-diák viszonyban. Ha az iskolában jól működik a teammunka, akkor bármelyik út lehet konstruktív; viszont, ha a kollégák nem is tudnak az adott osztályban vagy évfolyamon zajló programról, akkor ők is kellemtelenül érezhetik magukat és a diáknak is csaldás lehet, ha nem kap felkészült segítséget. Az osztályfőnökökkel és más szereplőkkel való konzultáció abban is segítségre lehet, hogy te is nagyobb eséllyel értesülj a foglalkozások megkezdése előtt arról, ha valamelyik osztályközösségben aktuálisan zajlik egy internetbiztonsági kérdéseket is érintő esetkezelés.

A cyberbullying, a szexting, a szexuális tartalmú internetes zsarolás konkrét esetei kapcsán több szálon is szükség lehet az iskola intézményén kívüli együttműködésekre. Jó, ha az iskolában dolgozó pedagógusoknak vannak személyes kapcsolataik az iskola településén, illetve kerületében dolgozó egyéb segítő szakemberekkel. Ha egy gyereknek arról kell beszélni, hogy jelzést kell tenned a Gyermekjóléti Szolgálat felé, neki is és neked is könnyebb, ha ez nem egy elvont fogalom, hanem konkrét nevek, arcokra tudsz gondolni. A helyileg illetékes Gyermekjóléti Központok éves rendszerességgel szerveznek jelzőrendszeri konferenciát: vegyetek részt és ismerjétek meg személyesen a gyermekvédelmi szakembereket! Hasonlóan megkönnyíti a gyerekek érdekében történő együttműködést, ha a helyi rendőrkapitányság szakembereihez is egy ismert úton tudunk fordulni. Ebben segítségre lehet az iskola bűnmegelőzési tanácsadója (a megyeileg illetékes főkapitányságról lehet kérvényezni), de enélkül is érdemes törekedni a személyes kapcsolatok kialakítására.

Fontos feladatok a foglalkozások megkezdése előtt:

- Az iskolavezetés tájékoztatása
- A tanári kar és az iskolában dolgozó egyéb szakemberek tájékoztatása
- Iskolán kívüli segítő helyek feltérképezése, lehetőség szerint személyes kapcsolatok kialakítása
- Konzultáció az érintett osztályfőnökökkel, iskolapszichológussal, szociális segítővel
- Szülők tájékoztatása, beleegyezés kérése (lásd: 2. melléklet szülői beleegyező nyilatkozat minta)
- Háttér-információk gyűjtése a célcsoportok internetezési szokásairól és attitűdjeiről, várható kérdésekre felkészülés (ebben segít Kézikönyvünk következő fejezete)

III. Mit csinálnak a fiatalok a neten?

A tizenévesek több mint háromnegyede napi 3 óránál többet internetezik, 40%-uk pedig napi 4 óránál is több időt tölt a világhálón lógva. Csak minden ötödik (19%) tini mondja azt, hogy maximum 2 órát tölt netezéssel, és mindössze 2%-uk azt, hogy 1 óránál kevesebb időt szán rá. Derül ki a Be Social 2019 februárjában közzétett kutatásából, melyben több, mint 9000 fiatalt kérdeztek meg internetezési szokásaikról.¹

Mennyi időt töltesz naponta az interneten lógva?

1 óránál kevesebbet	2,31%	209
Legfeljebb 2 órát	19,03%	1725
3–4 órát	39,76%	3605
4 óránál is többet	38,91%	3528
ÖSSZESEN		9067

Tehát a gyerekek háromnegyede tölt az internet virtuális világában hosszú órákat, olyan zárt Facebook, Messenger, Viber vagy Insta csoportokban, amelyekbe a felnőttek nem, vagy nagyon kevéssé látnak bele. De sokszor zárt csoport sem kell hozzá, hiszen a fiatalok többsége már elvándorolt a felnőttek által kedvelt közösségi oldalakra olyan újabb és újabb applikációk által kínált virtuális terekbe, ahol azoknak a felnőtteknek nyoma sincs, akikkel nap, mint nap találkoznak.²

A deSHAME projekt kutatásában részt vevő 13–17 éves fiatalok 66% úgy ítélte meg, hogy az internet nagyon fontos szerepet játszik a kapcsolataikban.³

A tizenévesek a leggyakrabban használt közösségi felületek sorában az Instagramot tették első helyre, második helyre a Messenger, harmadik helyre a YouTube került. A Facebookot a Snapchat is beelőzi, a TikTok és a Pinterest zárják a listát. Nem gondoljuk, hogy pedagógusként feladatod lenne ezeknek az alkalmazásoknak az ismerete, főként, hogy rendszeresen változik az aktuálisan legtrendibb felületek listája. A lényeg, hogy nyitottan fordulj a diákok felé, és hagyd, hogy ebben a témában ők vezessenek.

TIPP

Akár szánhattok egy osztályfőnöki órát arra is, hogy ők mutassák be az általuk leggyakrabban használt felületeket, de a vicces és szórakoztató funkciók mellett térjenek ki az adatvédelmi és jelentési lehetőségekre is.

1 https://besocial.hu/magyar_tinik_a_neten/be_social_Magyar_Tinik_a_Neten_2019_02_13_grafikonok.pdf

2 A Be Social Nagy Facebook Körkép c. tanulmányából kiderül, hogy míg a Facebook továbbra is nagyon népszerű az idősebb, különösen az 55 év feletti korosztályban, addig a fiatalok egészen más platformokat keresnek a kapcsolattartásra és tájékozódásra. <https://besocial.hu/2018/09/fizetnenek-e-a-magyarok-a-facebook-hasznalatert-kiderul-a-nagy-facebook-korkepbol/>

3 deSHAME projekt kutatási összefoglaló https://kek-vonal.hu/images/Project_deSHAME_Full_Report-ilovepdf-compressed.pdf

A közösségi oldalak lehetséges hatásai

A legnépszerűbb alkalmazások közül az Instagram, a Pinterest és a Facebook is olyan, a külsőt és a szépséget központba helyező képalapú közösségi applikációk, amelyek használata a kutatások szerint könnyen nem kívánatos mellékhatásokkal járhat. A tizenévesek életében egyébként is fontos szerepet játszó társas összehasonlítást csak fokozzák ezek a virtuális terek, ahol a lájkokért és követőkért való versengés erősen rányomja a bélyegét a fiatalok alakuló énképére. Mivel másokból folyton csak a legelőnyösebb pillanatokot látják, magukkal szemben hajlamosak lehetnek olyan elvárásokat támasztani, amelyeknek lehetetlen megfelelni. Ezek a hatások könnyen hamis és torz testképideálhoz vezethetnek.

- A fiatalok 21%-a rosszabbul érzi magát a közösségi oldalak használatát követően (Pew Research Center, 2015)
- A 18 és 35 év közötti nők 70%-a, a férfiak 50%-a módosítja a fényképét mielőtt kipoztolja (Renfrew Center Foundation, 2014).
- A 13 és 17 év közötti fiatalok 30%-a néha azért nem oszt meg egy képet, mert tart a rosszindulatú kommentektől a kinézetével kapcsolatban (deSHAME projekt, 2017).

A KÖZÖSSÉGI MÉDIA ÉS IDENTITÁS
című 90 perces foglalkozás célja többek között, hogy felhívja a fiatalok figyelmét az alkalmazások tudatosabb használatára. Célunk, hogy a diákokkal közösen gondolkodjunk a közösségi oldalak önbizalomra, testképre és énképre gyakorolt lehetséges hatásairól, valamint arról, miért fontos, hogy internetezés közben is odafigyeljenek önmagukra és társaikra egyaránt.

Internetes zaklatás – cyberbullying

A kutatásból az is kiderül, hogy a tizenévesek több, mint 70%-ának van olyan barátja, akivel csak virtuálisan tartja a kapcsolatot, így az sem túl meglepő, hogy 90%-uk kapott már üzenetet ismeretlenektől, 43%-ukkal pedig ez rendszeresen előfordul.

Van olyan barátod / ismerősöd, akivel szinte csak virtuálisan tartjátok a kapcsolatot?

Igen, egy ilyen van	35,81%	3249
Igen, több is van	35,62%	3231
Nincs ilyen	28,57%	2592
ÖSSZESEN		9072

Ez bizonyos szempontból jó, hisz hasonló érdeklődésű fiatalok tudnak találkozni és új barátságokat kötni az online térben. A fiatalok rendkívül könnyen, olcsón, gyorsan tudnak egymással kapcsolatot teremteni, követni tudják barátaik, ismerőseik életét, hírt adhatnak saját magukról. Az önkifejezés egyik eszköze is az, hogy milyen profilt hoznak létre, milyen fényképet posztolnak magukról, milyen oldalakat kedvelnek, milyen ízlést tükröznek a lájkolt oldalak, zenék, filmek, hírek, mely influencereket követik, milyen játékokat játszanak stb.

Nem árt azonban óvatosnak lenni, hisz a válaszadó fiatalok 44%-a mondta, hogy érezte már úgy, hogy zaklatták az interneten, 10%-ukkal pedig többször előfordult már ilyen.

Az Unicef 2014-ben készült kutatása szerint a **gyerekek fele nem érzi biztonságosnak az internetet**, ami nem is csoda, hiszen **90%-uk volt már tanúja annak, hogy egy társa internetes zaklatás, azaz cyberbullying áldozatává vált.**

**A GYEREKEK FELE
NEM ÉRZI
BIZTONSÁGOSNAK
AZ INTERNETET**

**90%-UK VOLT TANÚJA
ANNAK, HOGY EGY
TÁRSUK CYBERBULLYING
ÁLDOZATÁVÁ VÁLT**

MI AZ A CYBERBULLYING?

- Szándékos, folyamatos, hosszan tartó bántalmazás, mely online felülete(ke)n történik.
- A kontroll a bántalmazó kezében van.
- Az áldozat folyamatos fenyegetettséget él meg, mivel a zaklatás bármikor, bárhol is érkezik.
- Sokkal több szemtanúja lehet, így a megalázottság érzése is fájdalmasabb lehet.
- Nincs visszacsatolás, kevésbé ébred fel az empátia a bántalmazóban.
- Az iskolai bántalmazások áldozatainak gyakran online zaklatás áldozataivá is válnak.

Formái: zaklatás, pletykák terjesztése, lejáratás, flaming – nevetségessé tétel, identitáslopás, kiközösítés, fenyegetés, félelemkeltés, online szexuális zaklatás

A zaklatás Magyarországon bűncselekménynek minősül, és a Btk. a telekommunikációs eszköz útján való elkövetést is nevesíti, tehát a cselekmény az interneten keresztül (közösségi média oldalon, emailen, üzenetküldő alkalmazások használatával) is megvalósítható. A zaklatás valakinek a megfélemlítésére vagy egyszerűen csak a magánéletébe, mindennapi életébe való önkényes beavatkozásra irányuló rendszeres vagy tartós háborgatás. Zaklatás bűncselekménye miatt a sértett vagy törvényes képviselője tehet feljelentést.

A kiskorúak között történő internetes zaklatás eseteinél nem célunk a fiatalok kriminalizálása, de úgy gondoljuk, hogy fontos, hogy tisztában legyenek azzal, hogy az interneten keresztül történő megfélemlítés vagy lejáratás törvénysértő is lehet, aminek hosszútávú következményei lehetnek.

Ahogy a bullying (iskolai kortárs bántalmazás) úgy a cyberbullying is egy közösségi probléma.

A Kék Vonal Iskolai Prevenció Programjának és Lelkiségi-vonalának tapasztalatai szerint az internetes bántalmazás áldozatainak gyakran az iskolai közösségen belül, offline is kiközösítés, piszkálás, megszégyenítés áldozatai. Az online térben az egyébként is bántalmazott gyerekek még kiszolgáltatottabbak. Ilyenkor a másikat bántó gyerek(ek) kevesebb visszajelzést kapnak tetteik súlyáról. Lehetséges, hogy az áldozattól semmiféle jelzés nem érkezik, és ez bátoríthat, vezethet egyfajta online gátlástalansághoz. Nincs azonnali visszacsatolás, a bántalmazott reakciói nem láthatóak szemtől szemben, a fiatalok kevésbé érzik a megszégyenítés áldozatra gyakorolt valódi hatásait. Az online térben megnő a szemlélők szerepe is, hisz jóval nagyobb csoport láthatja, követheti nyomon, rosszabb esetben lájkolhatja, megoszthatja, szintén

becsatlakozhat a bántalmazásba. Ahogy az offline bullying helyzetekben, a passzív szemlélők szerepe itt is sorsfordító lehet. Hallgatásukkal ők is legitimálják, engedélyt adnak a közösségi felületeken zajló megszégyenítésre.

TIPP

Pedagógusként fontos emlékezni arra is, hogy a bántalmazó fiatal valószínűleg saját maga is segítségre szorul, így konkrét esetek kapcsán fontos, hogy az ő szükségleteinek és mögöttes motivációinak megismerésére is törekedjünk, hogy elkerüljük a zaklatás további eszkalálódását. Az is előfordulhat, hogy a bántalmazást elkövető fiatal maga is abúzus áldozata.

A CYBERBULLYING című 90 perces foglalkozásunk egyik fő célja, hogy a passzív szemlélőkből aktív, az áldozat mellett kiálló, segítő kortársakat faragjon azáltal, hogy megértik, hogy kulcsfontosságú szerepük van a történetekben és az online térben is rengeteg lehetőség rejlik a segítő szándék megmutatására.

Szexing – erotikus, meztelen képek küldése online

A Be Social Magyar Tinik a neten kutatása alapján a válaszadó tizenévesek majdnem 40%-ától kértek már erotikus fotót, 7%-uk pedig teljesítette is a kérést. A Kék Vonal 2017-ben egy nemzetközi projekt keretében folytatott kutatása is hasonló eredményt mutat, bár itt már a képek engedély nélküli megosztására kérdeztünk rá: **a tizenévesek 6%-áról került ki részben vagy teljesen meztelen kép a világhálóra az engedélyük nélkül; 41%-uk pedig tanúja volt ilyen esetnek.**⁴

A szexing (eredetileg szex + texting, vagyis szexuális tartalmú üzenet küldés) jelensége igen elterjedt a magyar tizenévesek világában, tapasztaljuk ezt a Lelkiségi-vonalon bejövő hívásokban és az Iskolai Prevenációs Programunk során is. A jelenség háttérben természetesen ott van a kamaszok kockázatvállalási szándéka, az önmegmutatás vágya, a szexuális kíváncsiság, amelyek megfelelnek az egészséges életkori sajátosságoknak. Teljesen természetes, hogy egy ismerkedés, egy alakulófélben lévő párkapcsolat, vagy a szexualitás felfedezésének időszakában felmerül, hogy képet kérjek, vagy épp képet küldjek a partneremnek. Amit azonban nagyon fontos hangsúlyozni, ha a témáról tizenévesekkel beszélgetünk, hogy ezekkel az intim felvételekkel nagyon könnyű visszaélni. Amellett, hogy a képet küldő fiatalnak sérül a saját képmásához való joga, súlyos pszichés sérüléseket is tud okozni a képek nyilvánosságra kerülésével járó megaláztatás, szégyenérzet és szorongás. A képet mint különleges adatot nyilvánosságra hozó személy pedig elkövetheti a személyes adattal való visszaélés vagy akár a gyermekpornográfia bűncselekményét is. A szexing következtében nyilvánosságot nyert fotók egy későbbi online megfélemlítés, zaklatás alapját is adhatják, sőt a képen szereplő akár folyamatos zsarolásához is felhasználhatóak.⁵

Az INTERNET ÉS SZEXUALITÁS című 90 perces foglalkozásunk célja, hogy a diákok olyan információkkal és készségekkel gazdagodjanak, melyek segítik őket felelős döntést hozni és kritikusan gondolkodni az intim képek készítése, küldése, fogadása és megosztása kapcsán. A foglalkozás során a diákokkal szabadon gondolkozhatunk kamaszkori párkapcsolatokról, a szexing okairól és lehetséges következményeiről.

**A TIZENÉVESEK 6%-ÁRÓL
KERÜLT KI RÉSZBEN VAGY
TELJESEN MEZTELEN KÉP
A VILÁGHÁLÓRA
AZ ENGEDÉLYÜK NÉLKÜL;
41% PEDIG TANÚJA VOLT
ILYEN ESETNEK**

4 https://www.kek-vonal.hu/images/Magyar_nyelv%C5%B1_kutat%C3%A1si_%C3%B6sszfoglal%C3%B3.pdf

5 http://nmhh.hu/cikk/191036/Miert_kockazatos_a_szexing

Szexuális tartalmú internetes zsarolás: sextortion

A kamaszkori pszichoszexuális fejlődés természetes velejárójaként a fiatalokban fokozódik az autonómia iránti vágy, hajlamosabbá válnak a kockázatvállalásra, folyton keresik az izgalmakat és a rövidtávú nyereségeket. Nagyon fontossá válik számukra a környezetük, különösen a kortársak visszajelzése, így könnyen az álprofilok mögött rejtőzködő rossz szándékú felnőttek manipulációjának áldozatává válhatnak.

MI AZ A SEXUÁLIS TARTALMÚ INTERNETES ZSAROLÁS (SEXTORTION)?

Az angol sextortion, azaz a szexuális tartalmú netes zsarolás során általában egy álprofil mögött rejtőzködő felnőtt próbálja az online térben megismert gyerekeket/ fiatalokat rábírni arra, hogy magukról szexuális tartalmakat osszanak meg vele. A szexuális tartalom megszerzését követően azzal fenyegeti áldozatát, hogy amennyiben nem küld több hasonló képet/ videót, a szexuális tartalmat megosztja a fiatal családjával, barátaival, osztálytársaival. Az elkövető személyes találkozót, szexuális szolgáltatást is követelhet az áldozattá váló fiattól. Máskor a gyermekpornográf képek terjesztésével pénzszerzés az elkövető célja.

Az Europol adatai szerint az áldozatok 78%-a lány, 16%-a fiú, 6%-uknál pedig nem dönthető el a nem a bejelentés alapján. Az áldozatok életkora 8 és 17 éves kor között mozog, jellemzően a lányok esetében találjuk a fiatalabb áldozatokat. Az áldozatok átlagéletkora 15 év.⁶

A szexképekre és -videókra hajtó támadók jellemzően férfiak, akik egyedül követik el a bűncselekményt, a megszerzett anyagokat azonban megosztják. Többnyire lányokat próbálnak megkörnyékezni. Nem ritka, hogy modelltkedéssel, alakformálással kapcsolatos fórumokon vadásznak önbizalom-hiányos áldozatokra, akiket segítséget ajánlva hálózhatnak be.

Van azonban egy másik elkövetői típus is, amelyik pénzt próbál kizsarolni a megszerzett anyagokkal. Itt mindkét nembeli elkövetők előfordulhatnak, nemritkán szervezett bűnözői csoportok tagjai is, és szívesebben választanak fiú áldozatot. A felmérés alapján a pénzszerzést célzó zsarolás a ritkább – de az is lehet, hogy ezekre az esetekre egyelőre még kevésbé látunk rá. A fiú áldozatoknál jellemzőbb lehet, hogy az áldozatok szégyenérzete miatt rejtetten maradnak az esetek. Az Europol kutatása szerint a szégyenérzeten túl az áldozatokat szintén akadályozza a segítségkérésben, hogy nincs ismeretük a jelenlétről, nem tudják hova fordulhatnak, mit tehetnének.

A SEXUÁLIS TARTALMÚ INTERNETES ZSAROLÁS című 90 perces foglalkozásunk célja, hogy a diákok felelősen tudjanak gondolkodni az online ismerkedés lehetséges veszélyeiről. Ismerjék meg a netes szexuális tartalmú zsarolás jelenségét és a háttérben húzódó rossz szándékú felnőttek motivációit is. A diákok ismerjék azokat a segítő helyeket, ahova ez esetben fordulhatnak.

⁶ Europol, Online sexual coercion and extortion as a form of crime affecting children, Law enforcement perspective, 2017

Online pornográf tartalmak hatásai

Magyar és nemzetközi felmérések is bizonyítják, hogy egyre korábban érik el a gyerekeket az online pornográf tartalmak: a 10 év feletti gyerekek jelentős hányada látott már pornót, a 13–14 évesek pedig rendszeresen rá is keresnek ezekre az oldalakra. Az NSPCC – egy angol gyermekvédelemmel foglalkozó szervezet – 2016-os felmérése szerint a következők mondhatók el:⁷

- **A 11–16 éves gyerekek több mint fele (53%) látott már online pornófilmet.**
- **A fiúk első találkozása a pornóval átlagosan 12 éves kor körül történik.**
- A fiúk átlagosan gyakrabban néznek online pornót és pozitívabb véleményeket fogalmaznak meg ezzel kapcsolatban, mint a lányok.
- A gyerekek kezdetben sokszor nem szándékosan keresik fel a pornográf oldalakat – a szexualitással kapcsolatos kérdéseik esetén a szex szót a keresőbe beírva szinte csak pornóoldallal találkoznak.

Egy 2015-ös magyar kutatás szerint a 14–19 éves fiatalok 72%-a látott már pornót, a fiúknál ez az arány még magasabb, 86%. Ez a kutatás nem vizsgálta a 14 év alatti gyerekeket.

A gyerekek többsége akkor találkozik pornográf tartalommal, amikor szexualitással kapcsolatos kérdéseire keres választ a világhálón. Az első találkozás ezekkel a tartalmakkal a gyermek érettségi, életkori, pszichés állapotától függően nagyon különböző hatásokkal járhat. Sokban függ attól, hogy korábban a gyermeknek mennyire nyújtottak az életkorának megfelelő információkat a témában a körülötte lévő felnőttek és attól is, hogy saját kortársai hogyan viszonyulnak az online pornóhoz.

**A FIÚK ELSŐ
TALÁLKOZÁSA
A PORNÓVAL ÁTLAGOSAN
12 ÉVES KOR KÖRÜL
TÖRTÉNIK.**

**A 11–16 ÉVES GYEREKEK
TÖBB MINT FELE (53%)
LÁTOTT MÁR ONLINE
PORNÓFILMET.**

AZ ONLINE PORNOGRÁF TARTALMAK HATÁSAI című 90 perces foglalkozásunk célja, hogy a diákok megértsék, hogy az online pornó befolyásolhatja az intimitásról, párkapcsolatokról, a szexuális együttlétről alkotott elképzeléseiket, ami a valós kapcsolataikban is megjelenhet. Továbbá célunk, hogyha a diákok kényelmetlenül érzik magukat, akkor a kortársnyomás ellenére is tudjanak nemet mondani azokban a helyzetekben, amikor társaik szexuális tartalmakat néznek vagy osztanak meg.

Az NSPCC kutatása szerint az online pornófogyasztás a következő hatásokat gyakorolhatja a gyerekekre/fiatalokra:

- A szexhez és a beleegyezéshez való viszonyuk torzulhat.
- A párkapcsolaton belüli nemi szerepekről hibás képük alakul ki.
- Könnyebben keveredhetnek alkalmi szexuális kapcsolatokba.
- Könnyebben vesznek részt veszélyes, erőszakos szexuális kapcsolatokban, amik rossz szexuális tapasztalatokhoz vezetnek.
- Bizonytalanná válnak a saját testükkel, adottságaikkal kapcsolatban.

Bár könnyen tabusítható, nehezen felvezethető témáról van szó, tapasztalataink szerint nagyon sok iskolában megjelenik a gyerekek között a közös pornónézés, esetenként már az extrém (erőszakos vagy gyermekeket ábrázoló) tartalmakkal való találkozás is. Ha ezt szó nélkül hagyjuk és csak tiltással, a gyerekeket útravaló nélkül hagyva reagálunk, könnyen előfordulhat, hogy felesleges rossz érzésekkel, szorongással, félreértésekkel hagyjuk őket magukra, mely hatással lehet párkapcsolataikra, szexualitással kapcsolatos elképzeléseikre és elvárásaikra is.

⁷ <https://www.childrenscommissioner.gov.uk/wp-content/uploads/2017/06/MDX-NSPCC-OCC-Online-Pornography-CYP-Version-16.5.17.pdf>

IV. A foglalkozás sorozat hatásai

Egy-egy foglalkozás megtartását követően, vagy a programsorozat bármely pontján előfordulhat, hogy egy diák személyesen tőled kér segítséget. Az interaktív érzékenyítő foglalkozások egyik fő hozadéka, hogy a diákok nyitottabbá válnak a segítségkérésre, hisz személyesen megtapasztalják, hogy az iskola keretei között is lehet olyan érzékeny témákról beszélgetni, mint a szexualitás, a cyberbullying vagy a netes zsarolás. Tanárként fontos, hogy felkészült legyél a diákok személyes megkereséseire, ismerd az iskolán belül és kívül is azokat a szakembereket, akikhez fordulhatsz, akikkel konzultálhatsz egy-egy helyzet kapcsán.

A foglalkozások megtartását megelőzően érdemes az iskolai keretek között dolgozó segítő szakemberekkel konzultálnod (a gyermekvédelmi felelőssel, az iskolapszichológussal, az iskola bűnmegelőzési tanácsadójával, illetve az iskolai szociális segítővel):

- Értesítsd a szakembereket a foglalkozás sorozat témáiról, és arról, hogy a diákoknak átadod az elérhetőségüket, hogy tudják, kihez fordulhatnak személyes segítségért (így a szakemberek is fel tudnak készülni a diákok fogadására).
- Amennyiben lehetőség van rá, párban is vezethetitek a foglalkozásokat.
- Gondoljátok át, hogy a foglalkozássorozatba hova illeszthető be a segítő szakemberek bemutatása, elérhetőségük megadása a diákok számára.
- A személyes bemutatás mellett/helyett gondoljátok át, hogy a diákok mely segítő szakember adatait kapják meg kinyomtatva.
- Az iskola segítő szakembereivel közösen nézzétek át az iskola gyermekvédelmi szabályzatát, házirendjét, bántalmazás elleni protokollját!
- Amennyiben ezek nem tartalmaznak iránymutatást az online térben történő visszaélések és a bántalmazás kezelésére, az iskola vezetését bevonva javaslatok módosításokat!

TIPP

Világosan meg kell határozni és szabályzatba kell foglalni azokat az alapelveket, amelyek biztosítják, hogy a közösség minden tagja felelősen használja a digitális technológiát azért, hogy az iskola biztonságos és védett környezet legyen. Fontos, hogy ezek a szabályok a diákok életkorának megfelelő, könnyen érthető nyelven legyenek megfogalmazva. Az iskola döntésén múlik, hogy megtiltja, korlátozza vagy csak szabályozza a mobiltelefonok, digitális eszközök és bizonyos internetes oldalak elérését a tanítási idő alatt. Érdemes kiegészíteni a házirendet az online életre vonatkozó egyértelmű szabályokkal is. Ez ne csak az eszközhasználat szabályait érintse (például, hogy mikor lehet használni a mobiltelefont és mikor nem), hanem az elvárt viselkedésre is terjedjen ki. Egymás tisztelete az online térben is elvárt. Fontos lehet hangsúlyozni, hogy fényképek, videók készítése illetve ezek megosztása beleegyezése nélkül nem elfogadható, ahogy az online bántalmazás sem. Az elvárt viselkedés mellett legyen világos az is, hogy az online viselkedésre vonatkozó szabályokat nemcsak az iskola épületében, tanítási idő alatt kell betartani, illetve, hogy mi a következménye a szabályok megsértésének.

Hogyan beszéljess a hozzád forduló gyerekekkel?

A kamaszkor a leválás, az autonómiára való törekvés időszaka, így a segítségkérés különösen nehéz ennek a korosztálynak. Amikor egy gyerek leküzdí saját félelmeit, határait, szorongásait és egy felnőtt megszólítása mellett dönt, nem mindegy, hogyan reagálunk. A segítő szándék nem feltétlenül elegendő, fontos, hogy tudatosan és felelősen legyünk jelen a segítő beszélgetésben, a tőlünk segítséget kérő gyereket partnernek tekintsük.

Legtöbbször a fiataloknak nem konkrét tanácsokra, receptre írt megoldásokra van szükségük, hanem meghallgatásra, figyelemre és elfogadásra. A beszélgetés során mindig arra törekedj, hogy meghalld és megértsd a fiatal helyzetét, érzelmi állapotát, hogy mit vár, mire lenne szüksége, mitől érezné magát jobban. Ezt akkor tudod megtenni, ha értő módon figyelsz, aktívan igyekszel megérteni és támogatod a fiatalat abban, hogy érzéseit képes legyen megmutatni, lehetőségeit átgondolni, majd helyzetének megfelelő döntést hozni.

A SEGÍTŐ BESZÉLGETÉS ELEMEI

- Nondirektivitás
- Aktív hallgatás
- Értő figyelem
- Saját beszéd korlátozása
- Érzelmi támogatás
- Nyitott kérdések
- Visszatükrözés, átfogalmazás
- Összefoglalás, rendszerezés
- Tanács helyett információk
- Keretek, határok

A SEGÍTŐ BESZÉLGETÉS HÁTRÁLTATÓI

- Összehasonlítás
- Gondolatolvasás
- Bevonódás
- Magamra koncentráció
- Ítélezés
- Elkalandozás
- Vigasztalás, bagatellizálás
- Vita
- Tanácsadás
- Elterelés

A nondirektivitás az a szöveg, amelybe beilleszkedik a segítő beszélgetés folyamata. A nondirektív beszélgetés vezetés során a felnőtt engedi, hogy a fiatal gondolatai mentén folyjon a beszélgetés, de a strukturálással keretet ad neki, visszatükrözéssel, érzelmi támogatással és nyitott kérdésekkel pedig segíti a beszélgetés folyamatát.

Direkt tanácsot ne adj a beszélgetés során, de információkkal, a fókuszpontok megtalálásával, az alternatívák közös végiggondolásával segítheted a döntés előkészítését és a probléma megoldását! A segítő beszélgetés vezetéséhez további információkat találsz a 3. mellékletben. Figyelmedbe ajánljuk továbbá a segítő beszélgetés alapjairól szóló online tananyagunkat is, mely a Kék Vonal Youtube csatornáján érhető el.

VS.**ÉRZELMI TÁMOGATÁS**

Az érzelmi támogatás az érzések visszatükrözését, érvényességük elismerését jelenti. Segít megfogalmazni, pontosítani az érzéseket és segít elfogadni a negatív érzelmeket is. Mindig egyedi, sajátos reagálást jelent, amely segíti a bizalom kiépülését és elmélyülését, és a feltárást is előmozdítja.

VIGASZTALÁS

Gyakori, hogy valódi érzelmi támogatás helyett vigasztalni próbáljuk a másikat. A vigasztaláskor háritjuk a negatív érzéseket, nem ismerjük el azok jogosságát, nem bírjuk ki a másik fájdalmát, dühét, esetleg önpusztító gondolatait, gyakran közhelyekkel, általánosságokkal kifejezve mindezt. Így azt az érzetet keltjük a fiatalban, hogy nem fogadjuk őt el, hogy elutasítjuk, korlátozzuk őt érzései megosztásában. Gyakran párosul a vigasztalás szándékával a sajnálat érzése. Ha sajnálunk valakit, akkor azt nem kezeljük egyenrangú félként a beszélgetésben.

Mit tehetsz, ha egy gyerek veszélyben van?

Az iskola gyermekvédelmi irányelvvel, és a magyar Gyermekvédelmi törvénnyel összhangban, amennyiben egy fiatal veszélyeztetettségét észleled, jelzési kötelezettséged van az illetékes Gyermekjóléti Szolgálat irányába.

1. Minél előbb továbbítani kell az esetet az iskola gyermekvédelmi felelőséhez.
2. Akinek a tudomására jutott a visszaélés, írásos feljegyzést/jegyzőkönyvet kell készítenie az esetről.
3. A gyermekvédelmi felelős esetszótbeszélést kezdeményez.
4. Az érintett fiatalokat mind meg kell hallgatni (ha lehetséges).
5. A szülők mielőbbi bevonása is szükséges a folyamatba, hacsak nincs nyomós okunk azt feltételezni, hogy a tájékoztatásuk a fiatalt további veszélynek tenné ki.
6. A folyamat bármely pontján, ha azt gyanítjuk, hogy a gyermek veszélynek van kitéve, azonnali jelzést kell tennünk a helyileg illetékes gyermekjóléti szolgálat vagy a rendőrség felé.

A fiatalok és gyermekek problémáinak időben történő felismerése és azok mihamarabbi megoldása érdekében az állam a szociális és gyermekjóléti ellátórendszernek keretében észlelő és jelzőrendszert működtet. Ez az észlelő- és jelzőrendszer ágazatok, intézmények, szakemberek és magánszemélyek közötti együttműködés, melynek többek között az egészségügyi szolgáltatókon és a rendőrségen túl, a köznevelési intézmények is fontos szereplői.

Az interneten keresztül történő visszaélések esetében is fontos, hogy a gyerekek védelmében eljáró különböző szakemberek a gyermek bántalmazásának megszüntetése érdekében egységes elvek és módszertan alkalmazásával járjanak el. Ebben nyújt segítséget az EMMI Család- és gyermekjóléti szolgáltatás által működtetett észlelő- és jelzőrendszer folyamatairól szóló protokollja.⁸

Az iskola és az illetékes gyermekjóléti szolgálat szoros együttműködésének számos előnye lehet. Az együttműködést segítheti a 2018 szeptemberétől a köznevelési intézményekben megjelenő iskolai szociális segítő, aki az illetékes Gyermekjóléti Szolgálat munkatársaként lát el

csoportos és közösségi szociális munkát, valamint gyermek- és ifjúságvédelmi feladatokat. Online visszaélések esetében ajánljuk az iskolai szociális segítő felkeresését (vagy az illetékes jelzőrendszeri tanácsadót), aki praktikus tanácsokkal tud szolgálni a jelzés megtételével kapcsolatban. Szexuális tartalmú internetes zsarolás esetén, melyben gyanítható, hogy az elkövető felnőtt, feltétlenül szükséges a rendőrség bevonása is. További segítő helyekért lásd a „Hová fordulhatsz segítségért” című fejezetet.

TIPP

Bármilyen intézkedés mellett döntesz is, nagyon fontos, hogy az áldozattá vált fiatalt mindenről informáld. Amennyire lehetséges közösen hozzátok meg a döntéseket a különböző szakemberek, illetve hatóságok bevonásáról is. Mindig magyarázd el neki, miért szükséges a további segítő szakemberek bevonása és alaposan beszéljétek át mire számíthat. Adj számára lehetőséget, hogy jelen legyen az esetével kapcsolatos megbeszéléseken és elmondhassa a véleményét. Ez nagyban csökkentheti a fiatal rossz érzéseit és szorongását.

Jogszáabályi háttér

A digitális technika olyan rohamos ütemben fejlődik, mindig új kihívásokat és veszélyeket rejtve magában, hogy a jogi szabályozás sem tud rögtön reagálni, felkészülni. Az egyedi esetek jellemzőit a hatósági eljárások során mindig figyelembe kell venni, különösen, ha gyerekek az elkövetők, hisz a kiskorúak kriminalizálását igyekeznek elkerülni a hatóságok is. Az eljárások pontos menetét ezért megjósolni szinte lehetetlen, de támaszul szolgálhatnak azok a jogszáabályok, amik az interneten történő jogsértésekre reagálnak. Ezek összegyűjtésével szeretnénk segíteni. A jogszáabályi felsorolás természetesen nem kimerítő, a Büntető Törvénykönyv (2012. C. törvény), a Szabálysértési Törvény (2012. évi II. törvény) és a Polgári Törvénykönyv (2013. V. törvény) releváns paragrafusait gyűjtöttük össze.

Hozzájárulás nélkül hozzáférhetővé tett tartalmak

Akkor beszélhetünk hozzájárulás nélkül hozzáférhetővé tett tartalomról, ha valakiről olyan képet, videót töltenek fel az internetre, amihez nem járult hozzá, nem adott engedélyt, illetve ha személyes adatait az engedélye nélkül tették közre.

8 http://www.macsgyoe.hu/downloads/szakmai_anyagok/protokoll-jelzorendszer.pdf

A becsülethez és jóhírnévhez való jog (Ptk. 2:45. §)

A becsület megsértését jelenti különösen a más személy társadalmi megítélésének hátrányos befolyásolására alkalmas, kifejezésmódjában indokolatlanul bántó véleménynyilvánítás.

A jóhírnév megsértését jelenti különösen, ha valaki más személyre vonatkozó és e személyt sértő, valótlan tényt állít vagy híresztel, vagy valós tényt hamis színben tüntet fel.

A képmáshoz és a hangfelvételhez való jog (Ptk. 2:48. §)

Képmás vagy hangfelvétel elkészítéséhez és felhasználásához az érintett személy hozzájárulása szükséges.

Nincs szükség az érintett hozzájárulására a felvétel elkészítéséhez és az elkészített felvétel felhasználásához tömegfelvétel és nyilvános közéleti szereplésről készült felvétel esetén.

Rágalmazás (Btk. 226. §)

Aki valakiről más előtt a becsület csorbítására alkalmas tényt állít, híresztel, vagy ilyen tényre közvetlenül utaló kifejezést használ

Becsület csorbítására alkalmas hamis hang- vagy képfelvétel készítése (Btk. 226/A. §)

Aki abból a célból, hogy más vagy mások becsületét csorbítsa, hamis, hamisított vagy valótlan tartalmú hang- vagy képfelvételeket készít

Becsület csorbítására alkalmas hamis hang- vagy képfelvétel nyilvánosságra hozatala (Btk. 226/B. §)

Aki abból a célból, hogy más vagy mások becsületét csorbítsa, hamis, hamisított vagy valótlan tartalmú hang- vagy képfelvételeket hozzáférhetővé tesz

Becsületsértés (Btk. 227. §)

A sértett munkakörének ellátásával, közmegbízottságának teljesítésével vagy közérdekű tevékenységével összefüggésben vagy nagy nyilvánosság előtt a becsület csorbítására alkalmas kifejezést használ, vagy egyéb ilyen cselekményt követ el.

DEEPPFAKE

A kép és videó hamisításra használt deepfake technológia ma már nem kizárólag a politikai lejárató kampányok eszköze, hanem széles körben elterjedt lehetőség. A tech eszközök árának csökkenésével és megfelelő programok használatával ma már a diákok is könnyen vágnak össze képeket és videókat, amelyek kompromittáló helyzetben mutatják kortársaikat. A zsarolásra használt képek és közzétett fotók ma már előfordulhat, hogy ügyesen megszerkesztett hamis képek, mégis igen kellemetlen helyzetbe hozhatják a felvételeken szereplőket. A deepfake technológiával lejáratás céljából készült felvételek kimerítik a becsület csorbítására alkalmas hamis hang- vagy képfelvétel készítése és nyilvánosságra hozatalának bűncselekményét.

Zaklatás (Btk. 222. §)

A zaklatás Magyarországon bűncselekménynek minősül. A Btk. a telekommunikációs eszköz útján való elkövetést is nevesíti, tehát a cselekmény az interneten keresztül (közösségi média oldalon, emailen, üzenetküldő alkalmazások használatával) is megvalósítható. A zaklatás valakinek a megfélemlítésére vagy egyszerűen csak a magánéletébe, mindennapi életébe való önkényes beavatkozásra irányuló rendszeres vagy tartós háborgatás.

Kiskorúaknak küldött szexuális tartalmú üzenet (kép, videó, szöveg) is online zaklatás. Ide tartozhatnak azok az esetek, amikor gyermekek szexuális jellegű megkereséseket kapnak, vagy kiskorúakra tesznek szexuális jellegű megjegyzéseket. Zaklatás bűncselekménye miatt a sértett, vagy a sértett jogi képviselője tehet feljelentést.

Gyermekpornográf tartalom (Btk 204. §)

A 18. életévét be nem töltött személyről olyan videó-, film- vagy fényképfelvétel, illetve más módon előállított képfelvétel, amely a nemiséget súlyosan szeméremszérvő nyíltsággal, célzatosan a nemi vágy felkeltésére irányuló módon ábrázolja.

Ilyen tartalom megszerzését, birtoklását, készítését, a nagy nyilvánosság előtt hozzáférhetővé tételét is bünteti a törvény. Így büntethetővé válik minden olyan fiatal, akinek digitális eszközén 18 éven alulról pornográfus minősíthető tartalom található, és súlyosabban büntethetők mindazok, akik ezt tovább terjesztették.

Zsarolás (Btk. 367. §)

Aki jogtalan hasznoszerzés végett mást erőszakkal vagy fenyegetéssel arra kényszerít, hogy valamit tegyen, ne tegyen vagy eltűnjön, és ezzel vagyoni hátrányt okoz, bűntett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. A szexuális tartalmú internetes zsarolás célja lehet hasznoszerzés, de a fiatal személyes találkozásra és szexuális aktusra kényszerítése is. Ebben az esetben a zsarolás mellett megvalósul a szexuális erőszak (Btk. 197. §), vagy a 14 év alatti gyermek esetén a szexuális visszaélés (Btk. 198. §) bűncselekménye. A fiatalról birtokolt meztelen képek pedig kimeríthetik a gyermekpornográf tartalommal való visszaélést.

Grooming – becserkészés szexuális kapcsolat teremtése céljából

A gyermekek online megkönyékezése, becserkészése, azaz grooming azt jelenti, hogy egy ismeretlen, gyakran egy felnőtt próbál – magát általában tizenévesnek kiadva – egy gyerek vagy fiatal bizalmába férkőzni, információkat kicsalni tőle, majd valahogy visszaélni hatalmi helyzetével. A gyerekekkel való online ismerkedés önmagában nem bűncselekmény. Abban az esetben van jogi következménye az online kapcsolatnak, ha:

- a felnőtt szexuális cselekményre törekszik rábírnai a gyereket (szexuális visszaélés, Btk. 198.§)
- olyan, nemi vágy felkeltésére irányuló fénykép/video kerül megosztásra, amin 18 éven aluli gyerek van (tiltott pornográf felvétellel való visszaélés, Btk. 204.§)
- a kapcsolat a gyerek számára zavaró és tartósan fennáll a rendszeres sms/messenger/telefonhívás/személyes jelenlét (zaklatás, Btk. 222.§)

A Gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (Gyvt.) veszélyeztettség fogalma is felmerülhet a grooming kapcsán, hiszen a veszélyeztettség olyan – a gyermek vagy más személy által tanúsított – magatartás, mulasztás vagy körülmény következtében kialakult állapot, amely a gyermek testi, értelmi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődését gátolja vagy akadályozza.

Hová fordulhatsz segítségért?

A gyerekek, fiatalok online közösségi életében lehetnek olyan kihívások, nehéz helyzetek, bűncselekmények, amiknek kezelése messze túlmutat a pedagógus kompetenciáin és felelősségén. Fontos, hogy óvd magad a túlterhelődéstől! Vedd észre, ha valami már nem a te hatásköröd és kérj segítséget! Az esetekbe való bevonódás, a felelősségi körödön való túllépés gyorsíthatják a kiégést és a tanítványaidnak sem lesz így hiteles az üzenet: nem kell mindent magadnak megoldanod, kérj segítséget! Nagyon sokat segít, ha az iskolában van valós teammunka, ha esetleg lehet szupervíziós segítséget kérni. Az intézményen kívül is kereshetsz segítséget magadnak, illetve a látókörödbe kerülő, bajban lévő érintett gyerekek számára.

KÉK VONAL

A 116 111 hívószámon az egész országból non-stop elérhető ingyenes, anonim telefonszolgálaton képzett ügyelők várják a gyerekek kérdéseit, segítségkérését minden témában, ide értve az online biztonság/visszaélések témakörét.

A 116 000 hívószámon, illetve a 116000@kek-vonal.hu email címen pedig minden olyan felelős felnőtt, gyerekekkel dolgozó szakember vagy szülő hívását várják, akik aggódnak egy gyermekért, akiknek kérdései, kételyei vannak egy gyermek biztonsága kapcsán, akik bizonytalanok, hogy kihez fordulhatnának segítségért.

Bővebben: www.kek-vonal.hu

HELYILEG ILLETÉKES GYERMEKJÓLÉTI SZOLGÁLAT

A Gyermekjóléti szolgálat segítségét kérheti a pedagógus, hogyha úgy érzi, hogy az adott családnak segítségre lenne szüksége, hogy támogatni tudja az online visszaélés áldozatává, vagy elkövetőjévé váló gyermekét. A családsegítés és segítő szociális munka eszközeivel a szolgálat önkéntes alapellátás keretében tudja támogatni a családot. Amennyiben a gyermek veszélyeztettségét észleli a pedagógus, köteles jelzést tenni a Gyermekjóléti Szolgálat irányába. Ha a szülők együttműködésének hiányát tapasztalja az online visszaélés áldozatává vagy elkövetőjévé váló gyermek megsegítésében, szintén jelzést tehet. Online visszaélések esetén például a fiatal megfogalmazhat önsértő vagy öngyilkossági gondolatokat, melyek leküzdésében segítségére lehet a Szolgálat pszichológusa.

HELYILEG ILLETÉKES PEDAGÓGIAI SZAKSZOLGÁLAT

A Pedagógiai Szakszolgálathoz irányítható az online vizs-
szaélések elkövetőjévé váló fiatal és családja. A Szakszol-
gálat nevelési illetve pszichológiai tanácsadást tud bizto-
sítani a fiatal számára. Az áldozattá váló gyermek szintén
kaphat segítséget a szakszolgálat pszichológusától.

ISKOLAI BŰNMEGELŐZÉSI TANÁCSADÓK

Pedagógusként fordulhatsz az iskola bűnmegelőzési ta-
nácsadójához, ha bizonytalan vagy azzal kapcsolatban,
hogy az adott ügy a rendőrség hatáskörébe tartozik-e,
bűncselekmény történt-e vagy sem. Szexuális tartalmú
internetes zsarolás esetén, – melyben gyanítható, hogy
az elkövető felnőtt, – feltétlenül szükséges a rendőrség
bevonása is. Amennyiben az az iskolában nem tevékeny-
kedik bűnmegelőzési tanácsadó, az intézmény vezetőivel
konzultálva a területi rendőr-főkapitányságon érdek-
lődhatsz, ahol kérheted a segítségüket, kérvényezheted
jelenlétüket.

NMHH – Internet Hotline

Az Internet Hotline egy jogsegélyszolgálat. Bejelentések alap-
ján segítenek a neten talált jogsértő tartalmak gyors eltávolí-
tásában. Tesznek azért is, hogy a gyermekek minél kevesebb –
számukra – káros tartalommal találkozassanak gyanútlanul
a neten. Mindennek érdekében együttműködnek a rendőrség-
gel és különböző nemzetközi partnerekkel.

Bővebben: www.internethotline.hu

YELON

A Yelon egy szexedukációs weboldal és telefonos alkal-
mazás, ami válaszokat kínál a 10–18 éves fiatalok testké-
pével, kapcsolataival, sexualitásával összefüggő kérdé-
seire. A chat segítségével a fiatalok névtelenül feltehetik
kérdéseiket, és személyre szabott válaszokat kapnak a
Yelon képzett szakembereitől. Bővebben: www.yelon.hu

HINTALOVON GYERMEKJOGI KÖZPONT

Jogsegélyszolgálat és -képviselő a Magyarországon élő
gyerekek jogainak érvényesítéséért. Magas színvona-
lú gyermekjogi képviselőket nyújtanak a kiskorúakat is
érintő eljárásokban, legyen szó gyermekvédelemről, más
közigazgatási eljárásról, esetleg büntető- vagy polgári
jogi ügyről.

Bővebben:

<https://hintalovon.hu/hu/gyermekjogi-pro-bono-kozpont>

1. melléklet

ALAPSZABÁLYAINK**TITOKTARTÁS**

A foglalkozás során elhangzó történetek bizalmasak, ezeket nem adjuk tovább a csoporton kívül. Csak egy gyermek veszélyhelyzete miatt írható felül.

KÜLÖNBÖZŐSÉG

Mindannyian különbözünk, biztosan más a családi hátterünk, de előfordulhat, hogy más kulturális háttérrel rendelkezünk, különbözünk vallásunk terén. Mindenki egyedi és kijár neki a tisztelet.

VÉDELEM

A saját érzéseinkről és tapasztalatainkról beszélhetünk, de úgy, hogy közben védjük a határainkat. Másokat pedig nem minősítünk.

PASSZOLÁS

Te döntesz arról, hogy mennyit osztasz meg a csoporttal. Ha egy kérdésre nem szeretnél válaszolni, lehetőség van passzolásra.

AKTIVITÁS

Számítunk az aktivitásodra, a véleményed és a meglátásaid megosztására. Partnerként tekintünk rád, így lehetőség van bármilyen kérdést, témát felvetni.

SZEXUALITÁS

A szexualitás nem csak azt jelenti, ha lefekszünk valakivel. A szex nem csak a testiséget jelenti, hanem az ehhez kapcsolódó érzelmek, gondolatok és a testünkhöz való saját viszonyulásunk is ide tartozik. A foglalkozás során nem szeretnénk semmit tabusítani, de tiszteletben tartjuk, hogy mindenki másképpen viszonyul a szexualitáshoz, így mindenki annyit oszt meg ebben a témában is, ami számára kényelmes.

HUMOR

A humor fontos eszköz a nehezebb témák oldására. Ez használható, de fontos, hogy ne tévesszük össze egymás kigúnyolásával, kinevetésével, ami elfogadhatatlan.

SZEXUÁLIS IRÁNYULTSÁG

Legyen valaki heteroszexuális, biszexuális, meleg vagy leszbikus, mindenkit megillet a tisztelet és az egyenlő bánásmód. A foglalkozás során, csakúgy mint a mindennapi életben.

FIGYELEM

A foglalkozás során figyeljünk oda egymásra, hallgassunk végig mindenkit, és ne vágjunk senki szavába. A kölcsönös odafigyelés, egymás tisztelete elengedhetetlen ahhoz, hogy bizalmas témákról beszéljünk.

Készítette a Kék Vonal Alapítvány a Sensoa PICCASOLL módszere alapján.

2. melléklet

[Az iskola neve, címe]

[Dátum]

Kedves Szülő!

Gyermeke egy olyan öt óratervből álló foglalkozássorozaton fog részt venni az iskolában, melynek tágabb témája az internetbiztonság. A rendhagyó 90 perces foglalkozások érintik a közösségi médiajelenlétet és annak fiatalokra gyakorolt hatásait, a cyberbullying és szexting témakörét, az interneten történő szexuális tartalmú zsarolást, valamint az online pornográf tartalmak testképre és párkapcsolatokra gyakorolt negatív hatásait.

A foglalkozások célja, hogy a diákok olyan információkkal és készségekkel gazdagodjanak, melyek segítik őket felelős döntést hozni és kritikusan gondolkodni az online térben. Fontosnak tartjuk, hogy a fiatalok fel tudják mérni az online ismerkedés során előforduló lehetséges veszélyeket és tudják hova fordulhatnak segítségért, ha visszaélés áldozatává válnak.

A szülőknél/gondviselőknél jogukban áll a gyermekeiket kivonni azokról a foglalkozásokról, amelyek nem képezik részét a Nemzeti Alaptantervnek. Mindazonáltal reménykedünk abban, hogy minden diáknak lehetősége lesz a gondosan megtervezett foglalkozássorozat keretében megkapni azokat az információkat, amelyek segíthetik őket eligazodni az online térben.

Semmilyen körülmények között nem fogunk szexuális tartalommal bíró vizuális példákat használni a foglalkozások során, hisz célunk az érzékenyítés, információnyújtás és a diákok a biztonságos internet használathoz szükséges készségekkel való felruházása.

Ha nem szeretné, hogy gyermeke részt vegyen az online biztonság témakörében tervezett programunkon, kérem ezt szíveskedjen jelezni felém a program kezdeti időpontját megelőzően.

A program időpontjai:

Tisztelettel,

(Név)

(Titulus)

Hozzájárulási nyilatkozat

Beleegyezem, hogy gyermekem részt vegyen a levélben ismertetett foglalkozás sorozaton.

A diák neve

A szülő/gondviselő neve

A szülő/gondviselő aláírása

Dátum :

3. melléklet

A SEGÍTŐ BESZÉLGETÉS LÉPÉSEI

0 TÁJÉKOZÓDJ!

Hasznos, hogyha vannak előzetes információid azokról a gyerekekről, akikkel együtt dolgozol. Próbáld meg minél többet beszélgetni velük, érdeklődj a családjukról, arról, hogy otthon mivel töltik az időt, mit szeretnek csinálni. Az iskoláról, az osztálytársakról, az osztály hangulatáról is beszélgetsetek. Illetve arról, hogyan érzi magát azokban a közösségekben, ahova jelenleg rendszeresen jár.

2 SEGÍTS NYITOTT KÉRDÉSEKSEL!

A beszélgetés közben a gyermeket/fiatalt segítsd nyitott kérdésekkel, hogy elmesélhesse, milyen helyzetben is van. Ezzel megteremtheted a lehetőséget, hogy a gyerek veled együtt alaposan gondolja végig a helyzetét. Kerüld a sugalmazó, hibáztató, eldöntendő kérdéseket.

Mesél-
nél egy kicsit
a családo-
dról?
Szerinted
hogyan
reagálná-
nak, ha
elmondaná-
d nekik?

Miért
nem kérsz
segítse-
get a szü-
leidtől?
Az
osztályfő-
nököd-
nek elmon-
dtad?

1 TÉRKÉPEZD FEL!

A beszélgetés elején és közben is törekedj arra, hogy megismerd a gyerek helyzetét, hogy megértsd: milyen elvárásokkal érkezett és milyen segítség érhető el a számára, mi az, amiben Te tudsz segíteni, mi az, amiben Neked is információt kell szerezned. Ha az első mondatok után kezd kialakulni benned egy fantáziakép a gyerek helyzetéről, azt kezeld a helyén. Maradj nyitott a történetére, ami lehet, hogy egészen más lesz, mint gondoltad.

Úgy
érezem, elég
nehéz helyzet-
ben lehetsz,
mesélnél még
erről?

Tudom,
milyen helyzet-
ben vagy, és én azt
gondolom erről,
hogy...

3 TÁMOGASD ÉRZELMILEG!

Mindeközben ne feledkezz meg arról, hogy ez nem egy kihallgatás. Támogasd érzelmileg, hogy meggyőződhesen arról, valóban érted és megérted a problémáját! Fejezd ki az empátiádat, de tartsd meg a negatív érzéseit! Ajánld fel a segítséget, de ne te légy jobban megijedve, mint ő! Kompetens segítő légy, a tehetetlenség érzésével ne terheld a gyermeket, de hitelesen annak hangot adhatsz, ha egyelőre bizonytalan vagy a következő lépésben!

Ez
nagyon
veszélyes is lehet.
Keressünk közösen
egy olyan megol-
dást, ami te is el
tudsz fogadni!

Ez retten-
tes, nem is tudom,
mit kéne csinálnod
egy ilyen szörnyű
helyzetben!

4 FOGADD EL AZ ÉRZÉSEIT ÉS REAGÁLJ!

A nehéz érzésekre, megosztásokra mindig reagálj! Jelezd, hogy meghallottad, hogy a gyerek/fiatal nagyon kétségbeesett/dühös/... és adj teret annak, hogy ezt bővebben kifejtse! Ne próbáld elterelni a témát/bagatelizálni a helyzetet.

Úgy érzem, egyelőre egyáltalán nem látod még a kiutat. Gondolkozzunk együtt...

~~Azért biztosan nem ennyire reménytelen a helyzet!~~

6 ADJ TERET! NE FÉLJ A CSENDTŐL!

Légy türelmes! Gondold végig, megvártad-e a választ, mielőtt újabb kérdést, kérdéseket tennél fel. A szűkszavúbb gyerekeknek néha több időre van szükségük gondolataik megfogalmazásához.

Apukádról még nem meséltél... (szünet). Vele milyen a kapcsolatod?

~~Apukád is veletek él? Vannak testvéreid? Ők hány évesek?~~

8 AJÁNLD FEL A SEGÍTSÉGED!

Ha a gyermek/fiatal veszélyben van, családon belüli vagy kortárs bántalmazás áldozata, esetleg önsértésről, öngyilkossági gondolatokról számol be, vagy más módon veszélyeztetett, fontos, hogy tudja, hogy az adott helyzetet gyerekként nem feladata egyedül megoldani, elviselni, joga van segítséget kapni..

5 JELEZZ VISSZA VERBÁLISAN ÉS LÉGY REFLEKTÍV!

Légy nondirektív, de az érzéseidről adhatsz visszajelzést. Ha nagyon megijeszt, felháborít vagy elszomorít az a helyzet, amiben a gyermek van, ezt nyugodtan visszajelezhetsz neki, így hiteles maradsz a beszélgetés során. Nem dolgoz rögtön megoldást találni.

Nagyon megijeszt, amiről mesélsz, aggódom érted. Gondoljuk át együtt, mi lenne a legjobb megoldás most számodra. Mire lenne szükséged?

~~Nem tudom, hogyan segíthetnék, ez egy nagyon nehéz helyzet.~~

7 ÖSSZEGEZD, STRUKTÚRÁLD A BESZÉLGETÉST!

Időnként foglald össze, hogy miről volt szó! Oszd meg, hogy hatottak rád az elhangzottak! Ellenőrizd, hogy jól érted-e a gyermeket és segítsd újra átgondolni az elhangzottakat.

Mindazok alapján, amit elmondtál, aggódom érted... Te hogyan látod ezt a párokapcsolatot?

~~Ezek szerint a párod gyakran bántalmaz téged.~~

